

REFORMA INSTITUȚIONALĂ A ARMATEI ROMÂNE ÎN CONTEXTUL RĂZBOIULUI MODERN (1912-1918) – ÎNTRE NECESITATE ȘI CONSTRÂNGERE –

Drd. Ovidiu PĂDURARIU

Școala doctorală de științe socio-umane,
Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava,
DOI: 10.55535/GMR.2026.1-2.17

The study analyses the process of institutional reform of the Romanian Army during the period 1912-1918, from the perspective of adapting to the requirements of modern warfare. The main directions of the reform are examined – the organization of the forces, the mobilization system, logistics and the armament industry, as well as the formation of the command corps – and the structural limits that hindered their implementation are identified.

The article argues that, although the Romanian state was aware of the need for military modernization, economic, administrative and political constraints determined a fragmented and incomplete process, with direct effects on the operational capacity in the early years of the First World War.

Keywords: military reform; doctrine; mobilization; military institutions; Romanian Army;

INTRODUCERE

Statul român se găsea, la începutul secolului XX, în fața unei duble provocări: consolidarea internă și integrarea într-un sistem internațional tot mai instabil. În acest context, armata română nu mai putea funcționa exclusiv ca un instrument de apărare teritorială de tip clasic, ci trebuia să se transforme într-o structură capabilă să susțină un conflict de mare amploare, de durată și de intensitate ridicată.

Armata română se afla într-un moment de tranziție accentuată, între moștenirea unui model militar de inspirație clasică și presiunea tot mai evidentă a transformărilor aduse de războiul modern. Experiența conflictelor balcanice din perioada 1912-1913, urmată de declanșarea Primului Război Mondial, a evidențiat limitele structurale ale instituției militare românești și a plasat problema reformei armatei în centrul dezbaterilor politice.

Statul român avea ambiții strategice considerabile, alimentate de obiectivele naționale și de contextul internațional favorabil revizuirii statu-quoului regional. Totuși, aceste aspirații nu erau susținute de o capacitate instituțională pe măsură. Armata, principalul instrument de realizare a politicii externe, era marcată de disfuncționalități în organizare, mobilizare, logistică și formarea corpului de comandă, aspecte care aveau să devină evidente în momentul confruntării directe cu realitățile războiului industrializat.

În acest context, reforma instituțională a Armatei Române între anii 1912 și 1918 nu a fost un proces linear, coerent, planificat din timp. Dimpotrivă, s-a desfășurat fragmentar, sub presiunea evenimentelor și a constrângerilor impuse de resursele limitate ale statului. Războiul a acționat mai degrabă ca un factor accelerat, forțând adaptări rapide și adesea incomplete, fără a fi stabilit un cadru favorabil unei modernizări sistematice.

Intrarea României în Primul Război Mondial, în august 1916, a reprezentat testul decisiv pentru structura militară, aflată în curs de reformare. Eșecurile inițiale ale campaniei din anul 1916 au evidențiat

Reforma instituțională a Armatei Române între anii 1912 și 1918 nu a fost un proces linear, coerent, planificat din timp. Dimpotrivă, s-a desfășurat fragmentar, sub presiunea evenimentelor și a constrângerilor impuse de resursele limitate ale statului. Războiul a acționat mai degrabă ca un factor accelerat, forțând adaptări rapide și adesea incomplete, fără a fi stabilit un cadru favorabil unei modernizări sistematice.

Intrarea României în Primul Război Mondial a fost precedată de o perioadă de neutralitate relativ lungă (1914-1916), folosită pentru pregătirea armatei și adaptarea doctrinelor la cerințele războiului modern. Această perioadă a evidențiat discrepanța dintre doctrină, experiența Războaielor Balcanice și realitățile logistice și industriale ale statului român.

decalajul dintre concepțiile doctrinare preexistente și realitățile unui conflict de amploare mondială. În același timp, retragerea în Moldova și reorganizarea armatei în perioada 1917-1918 au demonstrat existența unui potențial de adaptare instituțională, valorificat însă în condiții extreme.

Intrarea României în Primul Război Mondial a fost precedată de o perioadă de neutralitate relativ lungă (1914-1916), folosită pentru pregătirea armatei și adaptarea doctrinelor la cerințele războiului modern. Această perioadă a evidențiat discrepanța dintre doctrină, experiența Războaielor Balcanice și realitățile logistice și industriale ale statului român.

Principalele domenii vizate de reformă au fost:

- reorganizarea structurilor de comandă și control;
- modernizarea instrucției și a școlilor militare;
- adaptarea logisticii și a mobilizării la războiul industrial (Torrey, 1998, pp. 25-40).

Articolul analizează reformele instituționale ale Armatei Române între anii 1912 și 1918, perioadă marcată de transformări doctrinare, logistice și organizatorice generate de Războaiele Balcanice și Primul Război Mondial. Studiul evidențiază tensiunea dintre necesitatea modernizării și constrângerile economice, logistice și politice. Sursele primare din arhive militare, împreună cu lucrările istorice contemporane și moderne, permit o evaluare clară a progreselor și limitărilor reformei militare românești.

Scopul acestui articol este de a analiza reformele instituționale inițiate în perioada 1912-1918, evaluând modul în care acestea au reușit să răspundă cerințelor războiului modern. Ipoteza centrală este reprezentată de faptul că reformele au fost concepute într-o logică modernă, dar implementate într-un cadru administrativ și economic insuficient pregătit pentru transformări rapide și profunde.

Lucrarea de față își propune să analizeze procesul de reformă instituțională dintr-o perspectivă integrată, care depășește nivelul strict operațional sau narativ. Accentul este plasat pe mecanismele interne ale transformării militare, pe relația dintre stat și instituția armată și pe modul în care constrângerile politice, economice și sociale au influențat capacitatea de adaptare la războiul modern.

Tema reformei instituționale a Armatei Române în contextul războiului modern (1912-1918) se înscrie în aria de interes a istoriei militare contemporane, la intersecția dintre istoria politică, istoria instituțională și studiile de securitate. Intervalul analizat corespunde unei perioade de tranziție accelerată, în care armata română a fost constrânsă să se adapteze unor transformări profunde ale fenomenului militar european, determinate de industrializarea războiului, de extinderea mobilizării de masă și de redefinirea raportului dintre stat, societate și forța armată.

Relevanța demersului rezidă în necesitatea depășirii unei perspective strict narrative asupra participării României la Primul Război Mondial. Deși campaniile militare din perioada 1916-1918 au beneficiat de o atenție istoriografică semnificativă, reforma armatei este adesea tratată ca un proces implicit sau derivat, fără a fi analizată sistematic ca obiect de studiu distinct.

ORGANIZAREA FORTELOR ȘI STRUCTURA ARMATEI

Perioada 1912-1918 a fost crucială pentru modernizarea instituțională a Armatei Române, determinată de transformările războiului modern și de experiențele Războaielor Balcanice și ale Primului Război Mondial (Strachan, 2001, pp. 50-75). Reformele au vizat, în principal, adaptarea la conflictul industrial, dar erau condiționate de existența unor resurse limitate, a unei infrastructuri insuficient dezvoltate și circumstanțe politice complexe (Howard, 2009, pp. 110-135).

Analiza organizării armatei române în perioada 1912-1918 trebuie situată în cadrul conceptual al teoriei clasice a războiului și al studiilor contemporane asupra tranziției de la războiul de manevră la războiul industrializat. În sens clausewitzian, armata română reprezenta un instrument al politicii de stat, a cărui structură instituțională reflecta raportul dintre scopurile politice, mijloacele disponibile și constrângerile contextuale (Clausewitz, 1982, pp. 37-41).

La începutul secolului al XX-lea, organizarea armatei române reflecta tensiunea structurală dintre modelul de armată națională de secol XIX și exigențele emergente ale războiului modern. Construcția instituțională respecta principiile mobilizării generale, ale armatei de masă și ale conducerii centralizate, dar capacitatea de adaptare

Tema reformei instituționale a Armatei Române în contextul războiului modern (1912-1918) se înscrie în aria de interes a istoriei militare contemporane, la intersecția dintre istoria politică, istoria instituțională și studiile de securitate.

Marele Stat Major, condus în anul 1913 de generalul Alexandru Averescu, a avut rolul central în planificarea operațiunilor, stabilirea direcțiilor de acțiune și coordonarea marilor unități. Deși atribuțiile sale erau clar definite, capacitatea de conducere operativă era limitată de lipsa unui sistem modern de comandă și control, precum și de dependența de proceduri birocratice care încetineau procesul de luare a deciziei.

la noile realități operative – creșterea densității focului, industrializarea conflictului, rolul decisiv al logisticii și al structurilor de comandă – rămânea limitată. În acest context, reformele inițiate după anul 1912 au urmărit nu atât o transformare doctrinară radicală, cât o ajustare graduală a structurilor existente la constrângerile politice, financiare și geopolitice ale statului român.

Conducerea politică și militară a operațiunilor în timpul celui de-al Doilea Război Balcanic (iunie-iulie 1913) a fost asigurată de Consiliul de Miniștri și de Marele Stat Major, sub autoritatea directă a regelui Carol I, care îndeplinea funcția de comandant suprem. Această structură reflecta modelul clasic de subordonare a armatei față de puterea politică, specific statelor europene de la începutul secolului XX (Kirițescu, 1922, pp. 45-47).

Marele Stat Major, condus în anul 1913 de generalul Alexandru Averescu, a avut rolul central în planificarea operațiunilor, stabilirea direcțiilor de acțiune și coordonarea marilor unități. Deși atribuțiile sale erau clar definite, capacitatea de conducere operativă era limitată de lipsa unui sistem modern de comandă și control, precum și de dependența de proceduri birocratice care încetineau procesul de luare a deciziei (AMR, fond Marele Stat Major, dosar 1913, f. 61-64).

Pentru campania din anul 1913, armata română a mobilizat aproximativ 330.000 de oameni, organizați în mai multe corpuri de armată, fiecare alcătuit din divizii de infanterie și unități de sprijin. Lanțul de comandă era structurat pe niveluri relativ rigide: Marele Cartier General – corpuri de armată – divizii – brigăzi – regimente (Brătianu, 1938, pp. 102-105). Această organizare reflecta un model preponderent ierarhic, conceput pentru operațiuni de manevră pe spații largi, dar mai puțin adaptat coordonării flexibile între arme și reacției rapide la situații neprevăzute. Comandanții de corp de armată și de divizie dispuneau de o autonomie limitată, deciziile importante fiind luate la nivel superior (Torrey, pp. 14-16).

Marele Cartier General, organizat pe durata desfășurării operațiunilor militare, a funcționat ca organ suprem de conducere operativă. El îndeplinea atât atribuții de planificare, cât și de execuție, ceea ce a dus la o suprapunere a responsabilităților și la o încărcare excesivă a nivelului central de comandă (AMR, fond Marele Cartier General, dosar 1913, f. 3-9). În pofida acestor limitări, campania

din anul 1913 a evidențiat capacitatea armatei române de a realiza o concentrare rapidă și o înaintare strategică, în condițiile lipsei unei reacții majore din partea adversarului. Succesul operațional relativ a mascat însă deficiențe structurale care aveau să devină critice în contextul Primului Război Mondial (Kirițescu, pp. 58-62).

Experiența celui de-al Doilea Război Balcanic și evoluțiile tehnologice europene au evidențiat decalajele dintre doctrinele adoptate și capacitatea reală de luptă a armatei române (Hall, 2000, pp. 130-150). România a înțeles necesitatea adaptării la noul tip de război industrial, caracterizat prin mobilizare în masă, folosirea artileriei și a armelor automate de mare calibru, coordonare interarme și logistică complexă (Murray et al., 1994, pp. 201-230).

Reformele instituționalizate au vizat structura armatei, în ceea ce privește reorganizarea diviziilor și corpurilor de armată, crearea unor structuri de sprijin specializate, precum și învățământul militar, prin modernizarea programelor de studii în școlile militare și trimiterea ofițerilor la cursuri în străinătate, în principal în Franța și în Germania (Murgescu, 2010, pp. 146-160).

În perioada 1912-1916, Armata Română era organizată pe baza unui sistem teritorial menit să faciliteze mobilizarea rapidă și completarea unităților cu rezerve. Corpul de armată constituia nivelul operativ de bază, fiecare fiind responsabil de un anumit spațiu geografic și de infrastructura de recrutare, instruire și mobilizare aferentă. Această organizare, eficientă în logica apărării teritoriale, s-a dovedit însă rigidă în raport cu cerințele manevrei operative și ale concentrării rapide a forțelor.

Divizia de infanterie reprezenta unitatea tactică de bază, structurată în general pe două brigăzi, fiecare cu câte două regimente. Deși numeric corespunzătoare standardelor europene, diviziile românești prezentau deficiențe în ceea ce privește dotarea cu artilerie grea, mijloace de transmisiuni și servicii logistice proprii. Cavaleria, organizată în brigăzi și divizii distincte, continua să fie concepută preponderent ca o armă de manevră și recunoaștere strategică, rolul său fiind însă erodat de evoluțiile tehnologice și de apariția războiului de poziții.

Marele Stat Major a constituit nucleul de concepție și organizatoric al armatei, fiind responsabil de planificarea strategică, elaborarea regulamentelor și coordonarea mobilizării. Între anii 1912 și 1916,

În perioada 1912-1916, Armata Română era organizată pe baza unui sistem teritorial menit să faciliteze mobilizarea rapidă și completarea unităților cu rezerve. Corpul de armată constituia nivelul operativ de bază, fiecare fiind responsabil de un anumit spațiu geografic și de infrastructura de recrutare, instruire și mobilizare aferentă.

Delimitarea atribuțiilor între nivelul politic și cel militar a rămas adesea ambiguă, aspect evidențiat în corespondența dintre Ministerul de Război și Marele Stat Major din anii 1914-1916, iar procesul decizional a fost afectat de intervenții externe și de lipsa unei culturi instituționale a planificării pe termen lung.

acesta a încercat să armonizeze structurile de comandament cu modelele occidentale, în special cele de inspirație franceză, fapt reflectat în legile și regulamentele militare, precum și în instrucțiunile operative emise (AMR, fond Marele Stat Major, dosar 3/1912, f. 1-18). Cu toate acestea, delimitarea atribuțiilor între nivelul politic și cel militar a rămas adesea ambiguă, aspect evidențiat în corespondența dintre Ministerul de Război și Marele Stat Major din anii 1914-1916, iar procesul decizional a fost afectat de intervenții externe și de lipsa unei culturi instituționale a planificării pe termen lung (AMR, fond Ministerul de Război, dosar 88/1914, f. 4-11).

S-a constatat o preocupare constantă pentru adaptarea instituțională, manifestată prin studii, rapoarte și regulamente elaborate după Războaiele Balcanice, care conțin evaluări privind necesitatea sporirii flexibilității structurii de comandament și a dezvoltării serviciilor auxiliare, considerate esențiale într-un conflict de durată (AMR, fond Marele Stat Major, dosar 12/1912, f. 3-9; dosar 47/1913, f. 15-22). Astfel, pentru a evidenția preocuparea decidenților militari pentru legiferarea organizării militare a statului român, amintim o parte din actele normative emise anterior Marelui Război: „*Legea pentru organizare armatei*”, promulgată în anul 1908 și modificată în anii 1910, 1911, 1913; „*Legea pentru serviciul de stat major*” din 1909, care stabilea atribuțiile birourilor din componența Marelui Stat Major; „*Legea Jandarmeriei*” din 1908, prin care aceasta făcea parte integrantă din armata română; „*Regulamentul asupra organizării și funcționării Ministerului de Război*” din 1912, care reglementa împărțirea pe servicii și direcții; „*Regulamentul Serviciului de Stat Major*” din 1912, prin care era stabilită structura și atribuțiile Marelui Stat Major în cadrul Ministerului de Război și a consolidat separarea între Marele Stat Major (nivel strategic) și serviciile de stat major ale marilor comandamente (corpuri de armată, divizii); „*Regulamentul asupra îndatoririlor civile la mobilizare*” din 1913, care asigura coordonarea între armată și instituțiile civile în contextul intervenției României în cel de-al Doilea Război Balcanic în ceea ce privește responsabilitățile autorităților locale și modul de executare a rechizițiilor, făcând tranziția spre mobilizarea totală.

Din perspectiva teoriei militare, organizarea structurilor militare române se înscria în paradigma identificată de istoricul german

Hans Delbrück, care distinge între strategia de anihilare și strategia de uzură. Organizarea comandamentului românesc era concepută, cel puțin la nivel național, pentru operații decisive rapide, de tip anihilare, însă resursele reale ale statului impuneau, de fapt, o abordare a uzurii pentru care structura instituțională nu era pregătită (Delbrück, 1920, pp. 3-15).

Din punct de vedere organizatoric, armata română a intrat în Primul Război Mondial cu o structură de comandă care reflecta, în linii mari, modelul clasic de la începutul secolului al XX-lea, insuficient adaptat cerințelor unui război industrializat și de coaliție (Torrey, pp. 45-48).

Conducerea supremă a armatei era exercitată, conform Constituției și legislației militare în vigoare, de regele Ferdinand I, în calitate de comandant suprem. Decizia politică privind intrarea în război și stabilirea direcției strategice generale a aparținut Consiliului de Coroană și Guvernului liberal condus de Ion I.C. Brătianu, ceea ce a introdus o dublă dimensiune – politică și militară – în procesul de comandă strategică (Kirițescu, pp. 211-215). Marele Stat Major, condus în momentul intrării în război de generalul Vasile Zottu, avea atribuții de planificare, coordonare și conducere operativă generală. Structura sa internă, însă, era suprasolicitată de cumulum de responsabilități și de lipsa unui sistem eficient de comandă și control adaptat operațiunilor simultane pe mai multe fronturi (AMR, fond Marele Stat Major, dosar 1916, f. 7-15).

Pentru conducerea directă a operațiunilor, a fost constituit Marele Cartier General, care a funcționat ca organ central de comandă operativă, coordonând Armatele 1, 2, 3 și Armata de Nord, care acționau pe fronturi distincte. Suprapunerea atribuțiilor dintre Marele Stat Major și Marele Cartier General a generat ambiguități în lanțul de comandă și întâzieri în transmiterea ordinelor (AMR, fond Marele Cartier General, dosar 1916, f. 22-29). Deși structura pe armate și corpuri de armată era, teoretic, adecvată, lipsa unei practici operaționale comune și a exercițiilor de comandament la nivel superior a redus coerența acțiunilor militare în fazele critice ale campaniei militare din anul 1916 (Brătianu, 1938, pp. 187-190).

Armata română era organizată în structuri de tip armate, corpuri de armată, divizii și brigăzi, conform unei ierarhii stabilite. Comandanții de armată și de corp dispuneau de o autonomie limitată, fiind obligați

Marele Stat Major, condus în momentul intrării în război de generalul Vasile Zottu, avea atribuții de planificare, coordonare și conducere operativă generală. Structura sa internă, însă, era suprasolicitată de cumulum de responsabilități și de lipsa unui sistem eficient de comandă și control adaptat operațiunilor simultane pe mai multe fronturi.

Sub influența Misiunii Militare Franceze, condusă de generalul Henri Mathias Berthelot, s-a produs o profesionalizare a statului major, concomitent cu adoptarea unor principii moderne de planificare și conducere operativă, apropiate de concepțiile lui Ferdinand Foch privind unitatea de comandament și coordonarea interarme.

să solicite aprobarea nivelului central pentru decizii importante. Această centralizare excesivă a afectat capacitatea de reacție rapidă în fața manevrelor inamice, în special în contextul contraofensivei Puterilor Centrale din toamna anului 1916 (Kirițescu, pp. 256-260). Structurile de stat major de la nivelul marilor unități erau insuficient pregătite pentru coordonarea inter-arme și pentru gestionarea unui volum mare de informații operative, ceea ce a amplificat confuzia și a favorizat fragmentarea efortului militar (AMR, fond Corpuri de Armată, dosar 1916, f. 41-46).

Din perspectivă instituțională, structurile de comandă românești din anul 1916 pot fi caracterizate drept inadecvate pentru complexitatea războiului modern. Modelul de comandă centralizat, lipsa unei doctrine operaționale coerente și insuficienta profesionalizare a structurilor de stat major au contribuit decisiv la eșecul strategic inițial. Totuși, aceste deficiențe trebuie interpretate în contextul constrângerilor structurale ale statului român și al timpului limitat disponibil pentru adaptare. Campania din anul 1916 a reprezentat mai degrabă un moment de evidențiere a problemelor acumulate decât cauza lor, constituind punctul de plecare pentru ampla reorganizare din anii 1917-1918.

Experiența campaniei din anul 1916 a determinat o restructurare accelerată a comandamentului superior. Sprijinul misiunilor militare aliate și integrarea consilierilor străini au contribuit la profesionalizarea statului major, dar au evidențiat simultan dependența armatei române de expertiza externă. Sub influența Misiunii Militare Franceze, condusă de generalul Henri Mathias Berthelot, s-a produs o profesionalizare a statului major, concomitent cu adoptarea unor principii moderne de planificare și conducere operativă, apropiate de concepțiile lui Ferdinand Foch privind unitatea de comandament și coordonarea interarme (Foch, 1911, pp. 56-63).

Organizarea armelor și serviciilor reflecta o disproporție structurală între forțele combatante și elementele de sprijin. Infanteria concentra majoritatea efectivelor, în timp ce artileria, geniul, serviciile de sănătate, transport și aprovizionare erau insuficient dezvoltate, fapt semnalat repetat în rapoartele inspectorilor de armă din perioada 1913-1915 (AMR, fond Inspectorate de armă, Inspectoratul Infanteriei, dosar 19/1913, f. 10-18; Inspectoratul Artileriei, dosar 27/1915, f. 5-14).

Această configurație era favorabilă unui război de mișcare limitat, dar total inadecvată pentru un conflict de uzură, caracterizat de un consum mare de materiale și de necesitatea coordonării interarme.

Marele Stat Major a elaborat planuri de reformă doctrinară bazate pe experiențele occidentale și pe lecțiile Războaielor Balcanice. Principiile cheie includeau coordonarea între arme, centralizarea planificării, pregătirea pentru mobilizare în masă în cadrul unui război industrial (Doughty, 2005, pp. 20-35). Pregătirea armatei pentru un astfel de război a implicat reforme structurale, dar și numeroase provocări în ceea ce privește alocarea resurselor materiale și industriale (Murgescu, pp. 123-140), precum și decalajele în întrebuițarea logisticii și a căilor de comunicații.

Reformele din perioada premergătoare intrării în Marele Război au vizat, în primul rând, reorganizarea marilor unități, adaptarea structurilor de comandament și clarificarea raporturilor dintre nivelurile ierarhice. S-a urmărit crearea unor mari unități capabile de manevră și cooperare interarme, însă realitatea a arătat că aceste structuri erau adesea subdimensionate sau insuficient instruite. Persistența unor structuri rigide, moștenite din secolul al XIX-lea, a limitat flexibilitatea operațională, iar procesul de reformă a fost adesea încetinit de inerția instituțională.

Reformele implementate între anii 1916 și 1918, printre care creșterea rolului artileriei, reorganizarea unităților de geniu și a serviciilor logistice, au reprezentat răspunsuri reactive mai degrabă la constrângerile războiului de uzură decât rezultatul unei planificări instituționale anticipative (AMR, fond Marele Cartier General, Ordine și jurnale de operații, dosar 56/1916, f. 20-33; dosar 14/1917, f. 2-19). Aceste măsuri au fost implementate sub presiunea imediată a frontului, într-un context de resurse limitate și cu pierderi umane semnificative.

SISTEMUL DE MOBILIZARE ȘI PROBLEMA REZERVELOR

În concepția militară a începutului secolului XX, mobilizarea nu reprezenta un simplu act administrativ, ci un instrument strategic fundamental, aflat la intersecția dintre decizia politică și capacitatea militară efectivă a statului. În sens clausewitzian, mobilizarea constituia momentul de transformare a potențialului militar latent într-o forță armată aptă de acțiune, fiind profund condiționată de structura

Reformele implementate între anii 1916 și 1918, printre care creșterea rolului artileriei, reorganizarea unităților de geniu și a serviciilor logistice, au reprezentat răspunsuri reactive mai degrabă la constrângerile războiului de uzură decât rezultatul unei planificări instituționale anticipative.

Mobilizarea din anul 1916 a scos la iveală deficiențe sistemice, care au îngreunat integrarea rezerviștilor în unități, cum ar fi: lipsa cadrelor instruite, insuficiența echipamentului de război și dificultăți în coordonarea transporturilor.

instituțională, de infrastructura economică și de coeziunea socială (Clausewitz, pp. 31-36).

Pentru țara noastră, sistemul de mobilizare era conceput ca expresie a modelului armatei naționale de masă, bazat pe recrutarea universală și pe integrarea rezervelor în structura de război, demonstrând o conștientizare a rolului decisiv al mobilizării rapide într-un conflict modern, dar și a limitelor obiective impuse de rețeaua de transport, de capacitatea industrială redusă și de nivelul inegal al instruirii rezerviștilor (AMR, fond Marele Stat Major, dosar 41/1912, f. 2-11; dosar 66/1913, f. 7-18).

Mobilizarea reprezenta una dintre cele mai sensibile componente ale sistemului militar modern. România a dezvoltat un sistem relativ extins de rezervă, însă acesta era inegal distribuit și slab integrat logistic. Planurile de mobilizare prevedeau transformarea rapidă a structurii de pace într-una de război, prin activarea rezervelor și constituirea unităților suplimentare. În practică, mobilizarea din anul 1916 a scos la iveală deficiențe sistemice, care au îngreunat integrarea rezerviștilor în unități, cum ar fi: lipsa cadrelor instruite, insuficiența echipamentului de război și dificultăți în coordonarea transporturilor (AMR, fond Marele Cartier General, Jurnale de operații, dosar 73/1916, f. 12-35; corespondență operativă, dosar 81/1916, f. 4-19). Aceste probleme nu au fost exclusiv de natură militară, ci reflectau limitele infrastructurale și administrative ale statului român.

Sistemul de mobilizare al armatei române era fundamentat pe legislația militară adoptată la sfârșitul secolului al XIX-lea și adaptată succesiv prin regulamente și instrucțiuni emise de Ministerul de Război. Legea asupra organizării armatei și regulamentele de mobilizare stabileau principiile încadrării unităților de pace cu efectivele de război, pe baza rezervelor instruite și a contingentelor anuale. Au fost întocmite planuri detaliate de mobilizare, structurate pe corpuri de armată și regiuni militare, care evidențiază caracterul rigid și teritorial al sistemului (AMR, fond Marele Stat Major, dosar 9/1914, f. 1-24). Această rigiditate era funcțională în logica apărării teritoriale, dar limita capacitatea de concentrare operativă rapidă, așa cum avea să se constate în campania militară din anul 1916.

Problema rezervelor a constituit una dintre vulnerabilitățile structurale majore ale armatei române în perioada Marelui Război.

Deși, numeric, rezervele ofereau posibilitatea mobilizării unui efectiv considerabil, nivelul lor de instruire, coeziune și dotare era inegal. Rapoartele inspectorilor de armă și ale comandanților de mari unități semnalează, în mod frecvent, deficiențe în pregătirea rezerviștilor, mai ales în ceea ce privește utilizarea armamentului modern și integrarea în structuri tactice complexe (AMR, fond Inspectorate de armă, Inspectoratul Infanteriei, dosar 22/1914, f. 5-17; Inspectoratul Artileriei, dosar 31/1915, f. 9-21). În plus, tensiunile politice interne și presiunile externe au influențat deciziile privind structura și mobilizarea armatei (Buzatu, 2003, pp. 290-310).

Din perspectiva teoriei militare, această discrepanță poate fi interpretată prin analiza propusă de Hans Delbrück, care sublinia dependența eficienței mobilizării de capacitatea statului de a susține un război de durată. Rezervele românești erau concepute pentru un conflict scurt și decisiv, nu pentru un război de uzură, ceea ce a amplificat efectele negative ale intrării târzii și incomplete în logica războiului industrializat (Delbrück, pp. 41-52). Mobilizarea numerică nu a fost dublată de o mobilizare logistică și industrială corespunzătoare, ceea ce a redus capacitatea de susținere a efortului militar pe termen mediu (Liddell Hart, 1929, pp. 144-151).

Experiența dramatică a campaniei militare din anul 1916 a determinat o revizuire profundă a sistemului de mobilizare și a gestionării rezervelor. Sub coordonarea Misiunii Militare Franceze și a Marelui Cartier General reorganizat, s-au adoptat măsuri de selecție, reîncadrare și instruire intensivă a rezerviștilor, cu accent pe omogenizarea unităților și pe creșterea coeziunii tactice (AMR, fond Marele Cartier General, dosar 18/1917, f. 1-26). Această reorganizare confirmă observațiile istoricului britanic John Keegan privind transformarea războiului modern într-un fenomen total, în care succesul militar depinde de capacitatea statului de a integra resursele umane într-un sistem instituțional coerent și adaptabil (Keegan, 1998, pp. 203-210).

LOGISTICA ȘI INDUSTRIA DE ARMAMENT

În contextul războiului modern, logistica a încetat să mai reprezinte un domeniu auxiliar al artei militare, devenind o componentă structurală decisivă a capacității de luptă. Evoluțiile conflictelor de la începutul secolului al XX-lea au confirmat observația clausewitziană

*Sub coordonarea
Misiunii Militare
Franceze și
a Marelui
Cartier General
reorganizat, s-au
adoptat măsuri
de selecție,
reîncadrare
și instruire
intensivă a
rezerviștilor,
cu accent pe
omogenizarea
unităților și
pe creșterea
coeziunii tactice.*

Industria de armament românească se afla, la izbucnirea Primului Război Mondial, într-un stadiu incipient de dezvoltare. Capacitățile interne de producție se limitau, în principal, la muniții de infanterie, reparații de armament și unele materiale de geniu, în timp ce armamentul greu, muniția de artilerie și echipamentele moderne proveneau aproape exclusiv din import.

potrivit căreia forța armată nu poate fi separată de baza materială care o susține. În acest sens, logistica a devenit expresia concretă a relației dintre stat, economie și război (Clausewitz, pp. 43-47).

Pentru România, această transformare a ridicat probleme acute, întrucât structura economică predominant agrară, infrastructura de transport insuficient dezvoltată și capacitatea industrială limitată au condiționat profund organizarea și funcționarea sistemului logistic militar. Documentele întocmite și acțiunile întreprinse în perioada 1912-1914 indică o conștientizare parțială a acestor limite, fără ca ele să fie însă depășite printr-o acțiune coerentă de anticipare (AMR, fond Marele Stat Major, dosar 58/1912, f. 6-19; dosar 71/1913, f. 11-27).

Serviciile logistice ale armatei române erau structurate pe domenii funcționale distincte: intendență, transporturi, medicină militară, serviciul veterinar și servicii tehnice (AMR, fond Ministerul de Război, Regulamente ale serviciilor logistice, dosar 12/1911, f. 1-22). Această organizare reflecta un model administrativ de inspirație a secolului XIX, adecvat unui conflict de scurtă durată, dar insuficient pentru susținerea unui război industrializat de uzură. Experiența din anul 1913 a permis identificarea unor neajunsuri logistice, cum ar fi probleme privind aprovizionarea în teren și subestimarea dificultăților legate de zona de desfășurare a acțiunilor militare (Hall, 2000, pp. 135-170).

A fost semnalată frecvent lipsa personalului specializat, insuficiența mijloacelor de transport motorizat și dependența excesivă de rețeaua feroviară (AMR, fond Inspectorate de servicii, Inspectoratul Intendenței, dosar 33/1914, f. 4-18). Din perspectiva teoriei militare moderne, astfel de carențe contraveneau principiilor formulate de istoricul britanic J.F.C. Fuller, care subliniază rolul decisiv al continuității logistice în menținerea libertății de acțiune operativă (Fuller, 1926, pp. 102-110).

Industria de armament românească se afla, la izbucnirea Primului Război Mondial, într-un stadiu incipient de dezvoltare. Capacitățile interne de producție se limitau, în principal, la muniții de infanterie, reparații de armament și unele materiale de geniu, în timp ce armamentul greu, muniția de artilerie și echipamentele moderne proveneau aproape exclusiv din import (AMR, fond Ministerul de Război, Situația industriei de armament, dosar 94/1915, f. 2-15). Această dependență externă este documentată în corespondența

dintre Ministerul de Război și furnizorii străini, precum și în rapoartele privind stocurile de război întocmite înainte de anul 1916 (AMR, fond Ministerul de Război, dosar 17/1916, f. 5-28). Din perspectiva analitică propusă de Hans Delbrück, incapacitatea statului român de a susține o producție militară autonomă a limitat opțiunile strategice reale, împingând armata într-o logică de angajare rapidă, incompatibilă cu un război de uzură (Delbrück, pp. 88-96).

Campania din anul 1916 a evidențiat categoric limitele sistemului logistic românesc. Mobilizarea rapidă a consumat rezervele existente, iar întreruperea legăturilor comerciale externe a generat o criză acută de muniții, echipamente și echipamente sanitare. Jurnalele de operații și rapoartele Marelui Cartier General descriu dificultăți majore în alimentarea unităților aflate în contact cu inamicul, cu efecte directe asupra capacității de rezistență și manevră (AMR, fond Marele Cartier General, dosar 64/1916, f. 10-36).

În termenii analitici ai istoricului militar britanic Basil Liddell Hart, armata română a intrat într-o „bătălie a resurselor” pe care nu o putea susține, absența unei infrastructuri logistice robuste transformând eșecurile tactice în crize strategice (Liddell Hart, pp. 158-165).

După retragerea în Moldova, logistica militară a devenit unul dintre domeniile prioritare ale reorganizării armatei. Sub coordonarea Marelui Cartier General și cu sprijinul Misiunii Militare Franceze, s-au adoptat măsuri de raționalizare a consumului, de centralizare a depozitelor și de reorganizare a transporturilor militare (AMR, fond Marele Cartier General, dosar 21/1917, f. 1-24).

În paralel, statul român a depus eforturi susținute pentru dezvoltarea unei industrii de război minimale, adaptate condițiilor existente. S-a constatat o ușoară creștere a producției interne de muniții și materiale auxiliare în perioada 1917-1918, deși aceasta nu a fost suficientă pentru a elimina dependența externă (ANR, fond Ministerul Industriei și Comerțului, dosar 42/1917, f. 7-29). Reforma instituțională a vizat logistica și mobilizarea, în ceea ce privește dezvoltarea depozitelor, a transportului feroviar și a căilor de comunicații (Murgescu, pp. 125-145).

Modernizarea Armatei Române a fost puternic afectată de constrângerile economice ale statului și de prioritățile politice.

*În termenii
analitici ai
istoricului
militar britanic
Basil Liddell
Hart, armata
română a intrat
într-o „bătălie
a resurselor”
pe care nu o
putea susține,
absența unei
infrastructuri
logistice robuste
transformând
eșecurile
tactice în crize
strategice.*

Bugetele militare erau insuficiente pentru a susține reformele în toate domeniile, ceea ce a condus la decalaje între doctrina planificată și capacitatea reală de sprijin a trupelor (Hitchins, 1994, p. 210-230). Eforturile de a dezvolta capacități interne de producție au fost tardive și insuficiente, iar logistica a rămas un punct slab al sistemului militar românesc.

FORMAREA CORPULUI DE COMANDĂ

În armatele moderne, corpul de comandă reprezenta elementul de legătură dintre doctrina militară, organizarea instituțională și realitatea câmpului de luptă. Calitatea formării ofițerilor determina nu doar eficiența conducerii tactice și operative, ci și capacitatea armatei de a asimila schimbările impuse de evoluția războiului. În termeni clausewitzieni, ofițerul reprezenta purtătorul „*judecății militare*”, chemat să acționeze în condiții de incertitudine, fricțiune și presiune politică (Clausewitz, pp. 49-55).

Pentru armata română, perioada 1912-1918 a reprezentat un interval critic, în care sistemul tradițional de formare a corpului de comandă, conceput pentru un război de scurtă durată și de manevră, a fost confruntat cu exigențele războiului industrializat și ale conducerii interarme. Liderii militari au conștientizat acest decalaj, fără ca soluțiile instituționale să fie însă anticipate în mod coerent și adoptate înainte de intrarea în război (AMR, fond Marele Stat Major, dosar 63/1913, f. 2-14).

Formarea inițială a corpului de comandă se realiza în cadrul școlilor militare de ofițeri și a Școlii Superioare de Război, instituții care reflectau modelul francez de educație militară. Programele de studii ale acestor instituții puneau accent pe studiul tacticii, al regulamentelor și al istoriei militare, în detrimentul disciplinelor legate de logistică, economie de război și conducerea marilor unități în condiții de conflict de uzură (AMR, fond Școala Superioară de Război, dosar 7/1912, f. 1-18). Selecția ofițerilor se baza pe criterii formale de instruire și vechime, iar mecanismele de evaluare a competenței practice rămâneau limitate, existând unele disfuncționalități în procesul de promovare, care favorizau conformismul instituțional în detrimentul inițiativei și adaptabilității (AMR, fond Ministerul de Război, dosar 29/1914, f. 6-21).

Pentru armata română, perioada 1912-1918 a reprezentat un interval critic, în care sistemul tradițional de formare a corpului de comandă, conceput pentru un război de scurtă durată și de manevră, a fost confruntat cu exigențele războiului industrializat și ale conducerii interarme.

Cultura profesională a corpului de comandă românesc era marcată de atașamentul față de regulamentele existente și de o interpretare rigidă a doctrinei oficiale. Această orientare reflecta, în termenii lui Hans Delbrück, persistența unei concepții a războiului decisiv, de tip anihilator, insuficient adaptată realităților unui conflict de lungă durată (Delbrück, pp. 60-68).

Experiența Războaielor Balcanice și a manevrelor militare premergătoare anului 1916 nu a fost suficient exploatată pentru reformarea profundă a gândirii de comandă. Jurnalele de campanie și evaluările ulterioare evidențiază dificultăți semnificative în coordonarea interarme și în conducerea operațiilor la nivel de corp de armată (AMR, fond Marele Cartier General, Jurnale de campanie, dosar 48/1916, f. 9-27).

Campania militară din anul 1916 a evidențiat limitele structurale ale corpului de comandă românesc. Lipsa experienței în conducerea operațiilor de amploare, deficiențele de comunicare și insuficienta cooperare între nivelurile de comandament au contribuit la eșecuri operative majore.

Din perspectiva teoriei militare moderne, observațiile lui Basil Liddell Hart privind necesitatea flexibilității intelectuale a comandanților sunt relevante pentru interpretarea acestui eșec (Liddell Hart, pp. 171-178). Corpul de comandă românesc a fost constrâns de un cadru doctrinar rigid, care a limitat capacitatea de adaptare rapidă la situațiile neprevăzute.

În urma rezultatului dezastruos din anul 1916, reforma corpului de comandă a devenit o prioritate strategică. Sub influența Misiunii Militare Franceze și prin reorganizarea Școlii Superioare de Război, s-au introdus cursuri intensive de stat major, exerciții practice și evaluări riguroase ale competenței ofițerilor (AMR, fond Marele Cartier General, dosar 26/1917, f. 3-22). Reforma instituțională a vizat și profesionalizarea corpului de comandă, prin modernizarea școlilor militare și trimiterea ofițerilor la specializare în străinătate. Totuși, acest proces a fost inegal și nu a reușit să asigure un nivel omogen de competență în întregul corp ofițeresc.

Gândirea militară românească a continuat să fie influențată de școlile franceză, germană și britanică:

- Franța: ofensiva decisivă, moralul ridicat al trupelor;

Din perspectiva teoriei militare moderne, observațiile lui Basil Liddell Hart privind necesitatea flexibilității intelectuale a comandanților sunt relevante pentru interpretarea acestui eșec. Corpul de comandă românesc a fost constrâns de un cadru doctrinar rigid, care a limitat capacitatea de adaptare rapidă la situațiile neprevăzute.

Modernizarea armatei s-a realizat fragmentar, inegal și adesea incoerent, fără a reuși să reducă în mod decisiv decalajul dintre obiectivele strategice asumate și capacitățile instituționale reale.

- Germania: planificare riguroasă, organizare și disciplină;
- Marea Britanie: cooperare între arme, logistică și tehnici moderne de comunicare (Doughty, pp. 3-28).

Transformarea instituțională analizată confirmă, în linii generale, observațiile formulate de John Keegan cu privire la rolul central al leadershipului militar în condițiile războiului total, în care eficiența acțiunii militare este condiționată de capacitatea comandanților de a articula coerent resursele umane, materiale și morale ale statului într-un efort strategic unitar (Keegan, pp. 231-238). Cu toate acestea, procesul de modernizare doctrinară a fost frânat de rezistența manifestată de unele segmente ale corpului de ofițeri, atașate unor modele operaționale și culturale specifice războiului clasic, fapt care confirmă analiza lui Samuel P. Huntington privind inerția instituțională a profesiei militare (Huntington, 1957, pp. 59-85). Această tensiune structurală dintre necesitatea inovației și persistența tradiției a constituit un factor limitativ major în implementarea rapidă și coerentă a noilor concepte doctrinare.

CONCLUZII

Analiza reformei instituționale a Armatei Române în perioada 1912-1918 evidențiază caracterul profund constrâns și preponderent reactiv al procesului de modernizare militară. Departe de a fi rezultatul unei strategii anticipative coerente, această reformă a fost determinată de presiunea cumulativă a transformărilor războiului modern și de limitele structurale ale statului român, manifeste la nivel politic, economic și administrativ. În aceste condiții, modernizarea armatei s-a realizat fragmentar, inegal și adesea incoerent, fără a reuși să reducă în mod decisiv decalajul dintre obiectivele strategice asumate și capacitățile instituționale reale.

Evoluția organizării forțelor, a sistemului de mobilizare, a logisticii, a industriei de armament și a formării corpului de comandă reflectă acest dezechilibru structural. Ritmul inegal al reformelor și lipsa unei coordonări sistemice au amplificat vulnerabilitățile instituției militare, iar eșecurile campaniei militare din anul 1916 nu pot fi interpretate exclusiv prin prisma deficiențelor de comandament sau de execuție, ci ca expresia unui cumul de disfuncționalități instituționale acumulate în perioada premergătoare intrării în război.

Situația armatei române confirmă, în acest sens, observațiile teoriei militare clasice și moderne privind relația dintre stat și război. În sens clausewitzian, armata a funcționat ca instrument al politicii, însă eficiența acestui instrument a fost strict condiționată de resursele materiale și instituționale ale statului. Constrângerile economice, dependența de importurile de armament și muniții, precum și slaba dezvoltare a infrastructurii de transport au redus semnificativ zona de manevră strategică a armatei române și au limitat capacitatea de susținere a unui efort militar de durată.

Din perspectiva analitică propusă de Hans Delbrück, opțiunea pentru o strategie de anihilare rapidă s-a dovedit incompatibilă cu realitatea unui război de uzură, caracteristic conflictului mondial. Această incompatibilitate explică de ce adaptarea reală a armatei s-a produs abia în condițiile extreme ale anilor 1917-1918, când reforma instituțională a devenit o necesitate de supraviețuire.

Experiența directă a războiului a acționat, astfel, ca principal catalizator al schimbării instituționale. Reorganizarea armatei în Moldova, sub coordonarea Marelui Cartier General și cu sprijinul Misiunii Militare Franceze, a demonstrat existența unui potențial real de adaptare. Profesionalizarea corpului de comandă, îmbunătățirea instruirii, reorganizarea logisticii și eficientizarea sistemului de mobilizare și a gestionării rezervelor au contribuit la refacerea capacității de luptă a armatei române.

Cu toate acestea, reformele realizate în perioada 1917-1918 au avut un caracter accelerat și incomplet, fiind limitate de durata conflictului și de contextul geopolitic instabil al anului 1918. Ele nu pot fi interpretate ca finalizarea unui proces de modernizare, ci mai degrabă ca fundamentul unei evoluții instituționale ulterioare, dezvoltate în perioada interbelică.

Această realitate explică de ce, în pofida existenței unei doctrine militare formal moderne și a unei voințe politice declarate, armata română a întâmpinat dificultăți majore în primele faze ale războiului și a fost nevoită să parcurgă un proces accelerat de adaptare pe baza experiențelor operaționale directe. Perioada 1914-1916 a fost hotărâtoare în acest sens: modernizarea doctrinară a fost reală, dar insuficient susținută de resurse, infrastructură și capacități administrative adecvate.

*Reorganizarea
armatei în
Moldova, sub
coordonarea
Marelui Cartier
General și
cu sprijinul
Misiunii Militare
Franceze, a
demonstrat
existența unui
potențial real
de adaptare.
Profesionalizarea
corpului de
comandă,
îmbunătățirea
instruirii,
reorganizarea
logisticii și
eficientizarea
sistemului de
mobilizare și
a gestionării
rezervelor
au contribuit
la refacerea
capacității de
luptă a armatei
române.*

Reforma instituțională a Armatei Române între anii 1912 și 1918 s-a desfășurat la intersecția dintre necesitatea obiectivă a adaptării la războiul modern și constrângerile structurale ale statului.

Organizarea forțelor și structura armatei în perioada 1912-1918 ilustrează, în ansamblu, un proces de reformă forțat, marcat de soluții de compromis și adaptări parțiale. Sistemul de mobilizare a funcționat eficient ca mecanism cantitativ, dar a eșuat inițial ca instrument calitativ și integrator, iar logistica și industria de armament au constituit puncte critice ale vulnerabilității instituționale, cu efecte directe asupra capacității operaționale în campania din 1916.

Formarea corpului de comandă reflectă, la rândul său, tensiunea structurală dintre tradiție și modernitate, dintre continuitatea instituțională și necesitatea adaptării rapide la exigențele războiului modern. Remedierea parțială a acestor limite în anii 1917-1918 demonstrează că transformarea conducerii militare nu a fost rezultatul unei opțiuni doctrinare deliberate, ci al unei necesități istorice impuse de contextul strategic.

În concluzie, reforma instituțională a Armatei Române între anii 1912 și 1918 s-a desfășurat la intersecția dintre necesitatea obiectivă a adaptării la războiul modern și constrângerile structurale ale statului. Incompletă și adesea tardivă, această reformă a demonstrat totuși capacitatea instituției militare de a se transforma în condiții de criză existențială, confirmând faptul că modernizarea militară nu este un proces linear, ci unul profund dependent de context, resurse și voință politică.

BIBLIOGRAFIE:

1. Arhivele Naționale ale României (ANR), fond Ministerul Industriei și Comerțului, dosar 42/1917, f. 7-29.
2. Arhivele Militare Române (AMR), fond Marele Stat Major, dosare 3, 12, 41, 58/1912; fond Marele Stat Major, dosare 47, 63, 66, 71/1913; fond Marele Stat Major, dosar 9/1914; fond Marele Cartier General, dosare 48, 56, 64, 73, 81/1916; fond Marele Cartier General, dosare 14, 18, 21, 26/1917; fond Ministerul de Război, dosar 12/1911; fond Ministerul de Război, dosare 29, 88/1914; fond Ministerul de Război, dosar 94/1915; fond Ministerul de Război, dosar 17/1916; fond Corpuri de Armată, dosar 1916; fond Inspectorate de armă, Inspectoratul Infanteriei, dosar 19/1913, dosar 22/1914; fond Inspectorate de armă, Inspectoratul Artileriei, dosar 27, 31/1915; fond Inspectorate de servicii, Inspectoratul Intendenței, dosar 33/1914; fond Școala Superioară de Război, dosar 7/1912.
3. Brătianu, Gh.I. (1938). *Armata Română și politica externă*. București.

4. Buzatu, Gh. (2003). *O istorie a politicii externe românești*. București: Mica Valahie.
5. Clausewitz, von C. (1982). *Despre război*, București: Editura Militară.
6. Delbrück, H. (1920). *Geschichte der Kriegskunst im Rahmen der politischen Geschichte, vol. IV*. Berlin: Georg Stilke.
7. Doughty, R.A. (2005). *Pyrrhic Victory*. Harvard: University Press.
8. Foch, F. (1911). *Des principes de la guerre*. Paris: Berger-Levrault.
9. Fuller, J.F.C. (1926). *The Foundations of the Science of War*. London: Hutchinson.
10. Hall, R.C. (2000). *The Balkan Wars 1912-1913*. Routledge.
11. Hitchens, K. (1994). *Romania 1866-1947*. Oxford: University Press.
12. Howard, M. (2009). *War in European History*. Oxford: University Press.
13. Huntington, S.P. (1957). *The Soldier and the State*. Harvard: University Press;
14. Keegan, J. (1998). *The First World War*. London: Hutchinson.
15. Kirițescu, C. (1922). *Istoria războiului pentru întregirea României, vol. I*. București.
16. Liddell Hart, B.H. (1929). *Strategy*. London: Faber&Faber.
17. Murgescu, B. (2010). *România și Europa*, Iași: Editura Polirom.
18. Murray, W. et al. (1994). *The Making of Strategy*. Cambridge: University Press.
19. Strachan, H. (2001). *The First World War, vol. I*. Oxford: University Press.
20. Torrey, G.E. (1998). *Romania and World War I*. Kansas: University Press.

